

УДК 342.12

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІСКАЛЬНИХ ОРГАНІВ ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН

Косиця О.О., к. ю. н.,
старший оперуповноважений з ОВС
Головне оперативне управління Державної фіскальної служби України

Досліджено правове регулювання інформаційного забезпечення у сфері справляння податків у пострадянських країнах. Виокремлено положення податкового законодавства, які сприятимуть ефективному реформуванню Державної фіскальної служби. Запропоновано внесення змін до вітчизняного законодавства.

Ключові слова: *правове регулювання інформаційного забезпечення, фіскальні органи, справляння податку, органи доходів і зборів та податкової міліції, податкова таємниця, суб'єкти взаємодії.*

Исследовано правовое регулирование информационного обеспечения в сфере взимания налогов в постсоветских странах. Выделены положения налогового законодательства, которые будут способствовать эффективному реформированию Государственной фискальной службы. Предложено внесение изменений в отечественное законодательство.

Ключевые слова: *правовое регулирование информационного обеспечения, фискальные органы, взимание налога, органы доходов и сборов и налоговой милиции, налоговая тайна, субъекты взаимодействия.*

Kosice O.O. SOME ASPECTS OF LEGAL REGULATION OF INFORMATION SUPPORT OF FISCAL POST-SOVIET STATES

The article deals with legal regulation of dataware in collection of taxes in foreign countries. Author determines positions of tax law that lead to effective reform of Government fiscal service. The amendments to national legislation are given.

Key words: *legal regulation of dataware, fiscal authorities, tax collection, revenues and fees bodies and tax police, tax secrecy, subjects of interaction.*

Постановка проблеми. Реформування податкових органів України та впровадження міжнародних стандартів у їх діяльність щодо інформаційного забезпечення у сфері справляння податків вимагає постійного аналізу законодавчих положень зарубіжних країн, які регламентують дану діяльність.

Дослідження зарубіжного досвіду інформаційного забезпечення діяльності фіскальних органів є необхідною умовою для виявлення нових шляхів удосконалення правового регулювання інформаційного забезпечення адміністративної діяльності у сфері справляння податків в умовах формування інформаційного суспільства та реформи податкової системи в Україні [1, с. 135].

Важливий аспект у цьому напрямку належить аналізу правового регулювання інформаційного забезпечення адміністративної діяльності у сфері справляння податків пострадянських країн, які в останні роки зробили суттєві кроки від перехідної до ринкової економіки, оскільки їх законодавство проходить такий же шлях становлення, як і Україна.

Ступінь розробленості проблеми. Дослідженням наукової та практичної проблематики зарубіжного досвіду правового

регулювання інформаційного забезпечення у сфері справляння податків займалися такі вчені та практики, як А.Ю. Аліпченков, І.Л. Бачило, А.Б. Венгеров, О.П. Гетьманець, І.А. Кубасова, О.В. Мелкадзе, В.Н. Мірошніченко, А.Г. Михайлов, М.А. Нагорна, Ю.Г. Просвірнін, О.С. Устинович та інші, їхні наукові праці відіграють важливу роль у розумінні даного питання.

Виклад основного матеріалу. Вивчення відповідного досвіду є важливим, ураховуючи й те, що повноваження, пов'язані з отриманням і використанням інформації, які виконують податкові органи в усіх країнах, схожі за змістом, але різні за формою.

З урахуванням наведеного, в науковій статті автор поставив за мету дослідити окремі положення пострадянських країн, якими регламентовано інформаційне забезпечення у сфері справляння податків з метою наукової аргументації впровадження положень зарубіжних країн в українське законодавство.

В першу чергу, доцільно дослідити податкове законодавство Республіки Таджикистан. Так, главою 6 Податкового кодексу Республіки Таджикистан, прийнятого 25 листопада 2004 року [2], закріплені питання, пов'язані з наданням і збором інфор-

мації. Зокрема в статті 77 визначено, що з метою здійснення податкового контролю та досягнення законної мети податковий орган має право шляхом направлення письмового повідомлення будь-якій особі витребувати в 10-денний термін з дати направлення повідомлення: інформацію, зазначену в повідомленні, у тому числі інформацію про іншу особу, інформацію про свої доходи, отримані від особи, конкретно вказаної у повідомленні, та про свої витрати, понесені у зв'язку із взаємовідносинами з особою, конкретно вказаною у повідомленні; з'явитися в зазначені у повідомленні місце і час для проведення опитування або надання документів чи інших даних, наявних у розпорядженні цієї особи й вказаних у повідомленні, а «законна мета», в даному випадку, означає збір інформації з метою визначення зобов'язань платника податків по сплаті податку або з метою стягнення податку з конкретної особи.

Крім того, серед обов'язків податкових органів Республіки Таджикистан можна виділити: здійснення збору та аналізу інформації про виконання і про порушення податкового законодавства, прогнозування тенденцій розвитку негативних процесів, пов'язаних з оподаткуванням юридичних і фізичних осіб, та інформування про це уряду Республіки Таджикистан (пп. 16 ст. 119); дотримання таємниці інформації про платників податків (пп. 19 ст. 119); забезпечення платників податків доступом до інформації з питань, пов'язаних з їх оподаткуванням, у тому числі шляхом розміщення нормативних правових актів, що регулюють питання оподаткування, у відкритих для огляду місцях у будівлях податкових органів.

Що стосується інформаційної взаємодії податкових органів з органами державної влади, цікавим є положення [2], яким передбачено заборону органам влади втручатися у діяльність податкових органів і підрозділів податкової поліції, якщо інше не встановлено законодавством. Органи державної влади зобов'язані сприяти та надавати інформацію на прохання податкових органів з метою забезпечення виконання податкового законодавства і встановлення контролю за сплатою податків. Митні органи та інші уповноважені органи, органи соціального захисту населення зобов'язані регулярно в установленому порядку надавати податковим органам наявну в них інформацію, необхідну для виконання податкового законодавства (ст. 115). Окремою статтею Податкового кодексу Республіки Таджикистан закріплено поняття податкової таємниці [2] та зазначено, що податкові органи, податкові агенти та інші особи, які є або були їхніми співробітниками,

зобов'язані зберігати таємницю будь-якої інформації про платників податків (за винятком інформації про ідентифікаційний номер платника податків та іншу інформацію, пов'язану з реєстраційним обліком платників податків), отриману ними під час виконання службових обов'язків. Податкові органи і податкові агенти мають право розкривати таку інформацію в порядку, встановленому уповноваженим державним органом, й визначеному колу суб'єктів.

Поняття податкової таємниці також закріплено Податковим кодексом Киргизької Республіки від 17 жовтня 2008 року, в якому зазначається, що до розголошення податкової таємниці відноситься використання або передача іншому суб'єкту інформації про платника податків, що стала відомою посадовій особі державних органів при виконанні нею своїх обов'язків, крім випадків, передбачених законодавством. Відомості, що становлять податкову таємницю, повинні мати спеціальний режим зберігання і доступу, який визначається письмовим рішенням керівника органу податкової служби [3].

Цікавою є Глава 17 Податкового кодексу Киргизької Республіки, якою закріплено основні положення щодо взаємодії органів податкової служби з іншими суб'єктами: з митними органами, фінансовою розвідкою та органами фінансової поліції (ст. 122); органами юстиції (ст. 123); органами державної статистики (ст. 124); органами, які здійснюють реєстрацію об'єктів оподаткування (ст. 125); банком (ст. 126); органами, які здійснюють державну реєстрацію актів цивільного стану (ст. 127); органами, які наділені повноваженнями відносно іноземних громадян та осіб без громадянства (ст. 128); з організаціями платників податків (ст. 129); з дипломатичним, консульським та іншим представництвом іноземної держави або міжнародною організацією (ст. 130); органами місцевого самоврядування (ст. 131); органами, які здійснюють видачу ліцензій та дозволів організаціям і фізичним особам (ст. 132), у ній містяться норми щодо обміну інформацією, базами даних, результатами перевірок вищеперерахованих суб'єктів з податковими органами.

Також проаналізуємо норми Податкового кодексу Республіки Узбекистан від 10 грудня 2008 року [4], в статті 84 якого зазначається перелік органів та організацій, які надають інформацію про платників податків, їх обов'язки. На наше переконання, необхідно виділити статтю 133, якою передбачено відповідальність згідно із законодавством за невиконання службовими особами вищеперерахованих суб'єктів вимог Глави 17 даного кодексу.

Аналіз правозастосовної практики свідчить, що Главу 7 Податкового кодексу України [5] «Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів Державної фіскальної служби» доцільно доповнити статтею, яка визначатиме суб'єкти, з якими уповноважені взаємодіяти органи доходів і зборів та податкової міліції, й мати вільний доступ до даних з інформаційних ресурсів цих органів. Зокрема, до таких суб'єктів, на нашу думку, відносяться: Міністерство фінансів України; Мінекономрозвитку України; Національний банк України; Державна служба статистики України; Державна казначейська служба України; Держфінмоніторинг України та інші публічні органи України.

Наступним законодавством, яке ми проаналізуємо, є норми Податкового кодексу Азербайджанської Республіки, затвердженого 11 липня 2000 року [6], в якому ототожнюються поняття комерційної і податкової таємниці. Зокрема, дані, отримані податковими органами, складають комерційну (податкову) таємницю, мають спеціальний режим зберігання і доступу (п. 30.4 ст. 30). Наведене положення, на нашу думку, є не досить правильним, оскільки перелік інформації, яка не може бути віднесена до комерційної таємниці: установчі документи; документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами; інформація за всіма встановленими формами державної звітності; дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів; відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць та ін. [7], може відноситися до податкової таємниці.

Основні податкові положення Республіки Казахстан закріплені в кодексі Республіки Казахстан «Про податки та інші обов'язкові платежі в бюджет» від 10 грудня 2008 року. Під час аналізу даного кодексу [8] нашу увагу привернув зміст Глави 92 «Допомога платникам податків», яка врегульовує відносини, відповідно до яких органи податкової служби Республіки Казахстан надають допомогу платникам податків (податковим агентам) шляхом: пропаганди податкового законодавства; надання програмного забезпечення для подання податкової звітності в електронному вигляді з формуванням електронного платіжного документа зі сплати податків та інших обов'язкових платежів у бюджет; створення і розвитку мережі терміналів для доступу платника податків до перегляду стану готовності запитуваного документа; надання відомостей

щодо порядку здійснення розрахунків з бюджетом по виконанню податкового зобов'язання; створення та розвиток мережі центрів для роботи з повідомленням органів податкової служби; забезпечення функціонування сайтів органів податкової служби; надання сприяння (крім матеріального) у розвитку мережі банкоматів та інших електронних пристроїв для сплати податків та інших обов'язкових платежів до бюджету, соціальних відрахувань, перерахування обов'язкових пенсійних внесків.

Важливою складовою у формуванні національного законодавства є податкові норми Республіки Білорусь, які висвітлені у доповіді щодо розвитку правової інформатизації в Республіці Білорусь та її ролі в процесах формування інформаційно-правового простору СНД. Зокрема, порівнюючи стан правової інформатизації в різних країнах, підтверджуються значні досягнення Білорусі у даному напрямку та відмічається, що вона позиціонується в одному ряду з розвиненими країнами світу [9]. Саме білоруський досвід і розробки у галузі правової інформатизації використовуються багатьма державами СНД у якості базових моделей при розробці аналогічних національних і міжнародних систем.

У Білорусі завдяки діяльності Національного центру правової інформації стало можливим створення ефективної моделі державної системи правової інформації, основними компонентами якої є: по-перше, державний нормативний правовий ресурс – еталонний банк даних правової інформації, визначений як інформаційний ресурс, який має державне значення та виступає в якості зводу законодавства в електронному вигляді, він законодавчо регламентований, підтримується в активному стані та постійно розвивається; по-друге, розгалужена система поширення правової інформації, яка дозволяє забезпечити офіційною, повною та актуальною правовою інформацією всі публічні органи, всіх юридичних та фізичних осіб. Ця система має багатовекторний характер, включаючи як традиційний випуск друкованих правових видань, так і використання інформаційно-комунікаційних технологій; по-третє, система міждержавного обміну правовою інформацією, в якій знайшов відображення накопичений досвід науково-практичної діяльності щодо створення автоматизованих систем обміну правовою інформацією.

Особливу увагу пропонуємо звернути на плідність реалізованої в Республіці Молдова ідеї щодо концентрації в єдиній урядовій установі – Департаменті інформаційних технологій, найбільш важливих державних реєстраційних та облікових функцій. Де-

партамент інформаційних технологій дозволяє забезпечити інформаційну сумісність різних систем і реалізувати комплексний підхід до формування інтегрованих облікових даних. Наприклад, для юридичної особи відпала необхідність у наданні заявником багатьох довідок із різних організацій (у даному випадку необхідні дані автоматизовано вилучаються з відповідних баз даних).

У прийнятих ще в 1994 році Концепції створення автоматизованої системи інформаційного обміну між державами-учасницями СНД (АСІО СНД) та Концепції міждержавної підсистеми обміну правовою інформацією (АСІО – Право СНД) передбачалось забезпечити органи державної влади, а також органи Співдружності необхідною для них правовою інформацією, включаючи дані про національне законодавство держав і прийнятих у рамках СНД багатосторонніх документів. Сьогодні актуальним є питання забезпечення такою інформацією всіх зацікавлених суб'єктів, включаючи суб'єктів господарської діяльності та громадян.

Велике значення відіграє співпраця між податковими службами країн СНД, яка потребує вдосконалення обміну інформацією, зменшення термінів надання відповідей і використання сучасних каналів зв'язку, оскільки це дозволить бачити можливі ризики та оперативно приймати рішення.

У рамках підготовки до світових зустрічей щодо питань побудови інформаційного суспільства (WSIS) в СНД уже прийняті декларація і резолюція Бишкексько-Московської конференції щодо побудови інформаційного суспільства. Вказані документи закликають ширше використовувати накопичений в країнах СНД інтелектуальний, науково-технічний та освітній потенціал для розвитку, та засуджують використання інформаційно-комунікаційних технологій для цілей, які є несумісними з міжнародною стабільністю й безпекою. Ведеться робота щодо реалізації Концепції інформаційного простору СНД, освоєння прийнятих у світовій практиці підходів до правового регулювання інформаційних обмінів, упровадження в практику нових інформаційних технологій. Наразі вже накопичено певний досвід у створенні міждержавних телекомунікаційних та інформаційних систем [9].

Досвід правового регулювання інформаційного забезпечення адміністративної діяльності у сфері справляння податків країн пострадянського простору свідчить про взятий курс на побудову високо розвинутої податкової служби, збір і використання інформації в якій здійснюється відповідно до

встановлених норм із забезпеченням захисту інформації.

Таким чином, спостерігається закріплення в нормативних документах поняття податкової таємниці, поняття та порядок взаємодії між податковими органами та іншими державними органами і третіми особами. Важливим моментом, на який слід звернути увагу, є законодавче закріплення відповідальності за ненадання інформації за запитом органів доходів і зборів, або надання недостовірної інформації [1, с. 148-149].

Висновок. Отже, враховуючи важливу роль податкових норм пострадянських країн у формуванні вітчизняного законодавства щодо інформаційного забезпечення у сфері справляння податків до Податкового кодексу України та інших нормативно-правових актів, потрібно внести наступні положення: надання і збір інформації; порядок дотримання податкової таємниці; закріплення визначення терміну податкова таємниця; визначення суб'єктів, з якими взаємодіють фіскальні органи, та закріплення порядку взаємодії між ними; закріплення відповідальності державних органів за ненадання інформації про справляння податків органами доходів і зборів та податкової міліції; порядок надання фіскальними органами допомоги платникам податків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Косиця О.О. Правове регулювання інформаційного забезпечення адміністративної діяльності у сфері справляння податків: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / О.О. Косиця. – Ірпінь: НУДПСУ, 2014. – 230 с.
2. Офіційний сайт Комітету з питань податкової та митної політики ВР України. [Електронний ресурс] // Законодавство з питань податкової та митної політики / Міжнародний досвід / Податкові кодекси зарубіжних країн / Податковий кодекс Республіки Таджикистан. – Режим доступу: <http://kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/publish/article=46715>.
3. Офіційний сайт Государственной налоговой службы Кыргызской Республики. [Електронний ресурс] / Налоговый кодекс КР. – Режим доступа: <http://www.sti.gov.kg/stsdocuments/NK30.10.12.pdf>.
4. Офіційний сайт Комітету з питань податкової та митної політики ВР України. [Електронний ресурс] // Законодавство з питань податкової та митної політики / Міжнародний досвід / Податкові кодекси зарубіжних країн / Податковий кодекс Республіки Узбекистан. – Режим доступу: http://kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/publish/articleart_id=46419.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, 15-16, 17. – Ст. 112.
6. Офіційний сайт Комітету з питань податкової та митної політики ВР України. [Електронний ресурс] // Законодавство з питань податкової та митної політики / Міжнародний досвід / Податкові кодекси зарубіжних

країн / Податковий кодекс Азербайджанської Республіки. – Режим доступу: <http://brb.to/video/serials/view/i17HPCc3D4Ax5wPUSd2=95070&a=1>.

7. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611 // Офіц. сайт ВР України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF>.

8. Офіційний сайт Комітету з питань податкової та митної політики ВР України. [Електронний ресурс] //

Законодавство з питань податкової та митної політики / Міжнародний досвід / Податкові кодекси зарубіжних країн / Податковий кодекс Республіки Казахстан. – Режим доступу: <http://kompmp.rada.gov.ua/kompmp/control/uk/publish/article=46715>.

9. Булахов Д.П. Развитие правовой информатизации в Республике Беларусь и ее роль в процессах формирования информационно-правового пространства СНГ / Д.П. Булахов // Информационные технологии и право. – 2004. – С. 46-51.